

znamnou část velmi pěkné subkapitoly o *common law* (spory *Jakuba I. s Edwardem Cokem*) a *Johnu Lockovi*, označeném za prvního myslitele právního státu: je tu patrná vázanost zákonodárné i výkonné moci právem, dále subjektivní práva, dělba moci a právo na odpor. Pro *Locka* je vláda zákona zásadou, doplňovanou ovšem panovníkovou prerogativou a právem lidu na odpor. Následuje výklad umírněné vlády u *Charlese de Montesquieua* (anglická a francouzská varianta) a zajímavé pojednání o policejním státu (policie jako rozšiřující se péče o pozemské blaho až po stupeň státu pastorálního). Závěrečná část kapitoly je věnována *Kantovi* jako inspirátoru doktríny právního státu 19. století a hlavním, byť metodologicky i světonázorově značně různorodým představitelům této doktríny (*Rotteck, Mohl, Stahl, Stein, Gneist, Bähr, Gerber, Laband, Gierke, Jellinek*).

V „Závěru“ je shrnuto něco jako žádoucí vyznění jednotlivých kapitol: např. identita vládnoucích a ovládaných, státu a občanů v *polis*, přesouvání hledání pravé ctnosti mimo tento svět ve středověku, obezřetnost ke kontextu hlásání absolutní moci papeže, císaře nebo králů, formální omezení státní moci právem u *Hobbese* atd. Úplný konec patří otázce, k čemu vlastně máme stát, jenž je dozajista zásadní pro přemýšlení o parametrech jeho akceschopnosti i omezení.

Kniha obsahuje spoustu zajímavých informací o zásadním tématu, často neotřele propojených a komentovaných. Přínosná je však i takřkajíc druhoplánově. Alespoň na mě z ní totiž číší autorova radost z poznávání a promýšlení poznávaného, radost, která by mohla a měla být nakažlivá, možno-li i v odborném pojednání.

Jan Kysela*

Digesta neboli Pandekty: svazek I, kniha I–XV, vybrané části = Digesta seu Pandectae: tomus I, liber I–XV, fragmenta selecta. V překladu M. Skřejpka a kol. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015, 701 s.

Základem poznání římského práva pro středověk a skrze něj i pro moderní právo byla kodifikace římského práva, jež vznikla za vlády císaře *Justiniána I.* Původní název, *Tria volumina* – tři knihy, vystihoval její jednotlivé části: *Institute*, *Digesta* a *Codex*.

Nejrozsáhlejší z celé této sbírky jsou *Digesta seu Pandectae*, jež dle úvodní konstituce (*Tanta I*) byly takto pojmenovány, „...protože obsahují všechny právní diskuse a rozhodnutí“. Od období novověku začalo postupně docházet nejen k edicím jednotlivých částí této kodifikace, ale i k pořizování překladů jednotlivých jejích částí. Počínaje koncem 18. století byl pořízen kompletní překlad *Digest* do nejvýznamnějších evropských jazyků – francouzštiny, angličtiny (byť nejméně kvalitní), němčiny a také italštiny. V nedávné době byl pořízen překlad do ruštiny a také polštiny.

Do češtiny však do dnešních dnů došlo pouze k překladu nejkratší části kodifikace – *Institucí* – a to již v 16. století. I tento překlad byl na dlouho dobu jediný a teprve v nedávné době došlo, na základě spolupráce českých a slovenských právních romanistů, v rámci edice *Fontes iuris romani*, k vydání nového překladu justiniánských *Institucí* (2010). A bylo více než nasnadě, že právě překlad *Digest* musí být dalším krokem v této edici.

V případě *Digest* však je situace odlišná než u *Institucí*. Nejde totiž jen o rozsah samotného díla, ale problematičtější je i jazyk. *Institute*, jako učebnice, byla komponována jednoduchým,

* Doc. JUDr. Jan Kysela, Ph.D., DSc., Právnická fakulta Univerzity Karlovy a Kancelář Senátu. E-mail: kyselaj@prf.cuni.cz.

srozumitelným a zejména jednotným jazykem. *Digesta* jsou poskládána z výtahů z děl řady různých autorů, což se také podepsalo na různosti stylů jednotlivých fragmentů. O náročnosti takového úkolu svědčí i fakt, že mnohem početnější kolektiv autorů, který provádí kompletní překlad *Digest* do němčiny, pracuje od devadesátých let 20. století a v současné době je dokončen a vydán překlad *Digest* teprve do 34. knihy včetně (*Corpus iuris civilis. Text und übersetzung*. I.–V. díl. Heidelberg: C. F. Müller).

I tyto skutečnosti vedly, vedle omezených personálních možností kolektivu autorů překladu, k tomu, že nebyl proveden kompletní překlad *Digest*, ale pouze výběr fragmentů. Jako základ byl využit slovenský překlad výběru z *Digest* pořízený prof. P. Blahem a doc. J. Vaňkovou (Bratislava: Eurokódex, 2008). Autoři českého překladu jejich text doplnili ještě o další fragmenty. Výběr byl zaměřen na ty tituly, které svým charakterem jsou nejzajímavější, zároveň však také mohou být nejpodnětější i pro současné právníky.

Vydaný díl neobsahuje výběr ze všech padesáti knih *Digest*, ale pouze z I. až XV. knihy a budou tak na něj navazovat ještě další dva díly. Jelikož svým charakterem jde o díl úvodní, autoři jej doplnili i o další obecné informace, jež jsou pro všechny díly společné. Jde zejména o stručnou historii vzniku justiniánských *Digest* a také následný vývoj jejich poznání, včetně představení nejdůležitějších edicí. Následně jsou představeny všechny tituly jednotlivých knih *Digest*, zejména však index autorů a jednotlivých jejich děl, odkud byly výroky do *Digest* převzaty. Tento index byl převzat po vzoru edice *Digest Mommsen-Krüger*. Další významnou a přínosnou přílohou jsou pak stručné životopisy jednotlivých autorů, jejichž díla jsou v předloženém překladu. V tomto případě je již řazení abecední.

Po této úvodní části již následuje samotný překlad *Digest*, přičemž jako základ byl vzat latinský text již zmíněné edice *Mommsen-Krüger*, která je považována za jednu z nejlepších, ne-li nejlepší vůbec. *Digesta* jsou přeložena včetně úvodních konstitucí („*Deo auctore*“, *Omnem a Tanta*). Základem publikace je sice slovenský překlad, nicméně na rozdíl od něj došlo ještě k rozšíření. I pro současné právníky mohou být zajímavé například tituly týkající se definice věcí, vlastnických žalob, služebností nebo např. Aquilského zákona na poškození cizí věci. Výběr obsahuje rovněž titul věnovaný Rhodskému zákonu o věcech vyhozených z lodě, který má dodnes ohlas v odpovědnostních vztazích v námořní dopravě. S výjimkou dvou titulů byly všechny přeloženy kompletně, přičemž větší počet fragmentů chybí jen v titulu „*de peculio*“ (Dig. 15.1). Naopak první kniha *Digest* je přeložena zcela.

Samotný text pak obsahuje nejen překlad, ale pochopitelně i již zmíněný latinský originál, což umožňuje případné srovnání překladu s původním textem, který se vždy nachází na protilehlé straně. Již zmíněná různost autorů a tedy i stylů u originálu často vede v případě překladů *Digest* spíše než k doslovnému překladu k jejich více či méně volnému převyprávění, což ale někdy může také způsobit odlišný výklad. I proto se autoři řídili zásadou, že méně může někdy znamenat více, a snaží se tak držet co nejvíce doslovného znění textu. Některá ustanovení se tak ne zcela znalému čtenáři mohou na první pohled zdát poněkud stručná a neúplná, nicméně to je dáno právě výchozím originálním textem. Tento handicap však autoři překladu vyřešili v rámci poznámkového aparátu.

Tento aparát je zcela nespornou výhodou překladu a staví jej tak do jedné řady s nejnovějším překladem německým. Naopak nedávný polský překlad takovýto aparát zcela postrádá. Poznámkový aparát může posloužit pro snazší pochopení především laikům. Obsahuje totiž základní údaje k osobám právníků, kteří jsou v textech zmiňováni, či osvětluje některá ustálená označení – např. výraz „*divi fratres*“ používaný pro císaře spoluvladaře *Marca Aurelia* a *Lucia Vera*. Zároveň ovšem doplňuje právě i ony informace stran jednotlivých institutů, jež autoři fragmentů nezmiňovali, neboť je chápali za samozřejmé a z jejich znalosti při formulování svých, často stručných, výroků vycházeli. Značný přínos mají tyto poznámky i pro odborníky,

neboť často odkazují na podobná či dokonce stejná ustanovení v *Digestech*, ale i v jiných pramenech římského práva (*Gaiových Institucích*, *Codexu* atp.). Právě tyto odkazy jsou cennou pomůckou při uvědomění si provázanosti některých institutů a jejich dopadu do různých oblastí práva. Drobnou nevýhodou je fakt, že pokud se nějaká poznámka opakuje, je v textu následujícím odkazováno vždy na první poznámku, kde se tato informace nachází. Lze říci, že by se klidně tyto údaje mohly opakovat, neboť jen stěží by asi byl překlad *Digest* čten jako ucelený text. Spíše lze předpokládat, že v něm bude hledáno něco konkrétního a v této situaci je vhodné, aby měl čtenář všechny potřebné údaje na jednom místě a nemusel hledat někde dále. Jelikož se to však ve valné většině týká především jmen či děl právníků, není to až tak velká nevýhoda a je celkem pochopitelné, proč k tomuto úspornému systému autoři přistoupili.

Z hlediska formy již bylo řečeno, že text je psán na protilehlých stranách – na sudých latinsky, na lichých česky tak, aby bylo možno si učinit přímé srovnání. Určitou výtka by bylo možno vznést ke vzhledu formátu, který se v některých chvílích zdá být trochu méně přehledný. Jde zejména o skutečnost, že někdy musí být čtenář velmi pozorný, kde se nachází u větších fragmentů počátek toho či onoho paragrafu. Německý překlad využívající tučného písma v případě číslic nejen fragmentů, ale i paragrafů, se zdá být pro rychlejší orientaci vhodnější. Tato skutečnost je však dána faktem, že *Digesta* vycházejí v rámci již zmiňované řady *Fontes iuris romani* a i svou vzhledovou stránkou tak navazují na podobu již vydaných *Institucí*.

Kvalitu a význam knihy ještě potvrzuje tvrdá plátěná vazba, která dodává knize nejen svým způsobem majestátní vzhled skutečné knihy, ale je rovněž zárukou větší trvanlivosti, než tomu bývá u vazeb lepených, které jsou dnes bohužel velmi časté.

Závěrem lze říci, že vydání českého překladu výběru *Digest* je velmi přínosným počinem nejen pro právní romanistiku, ale i pro celou právnickou obec. Text překladu je psán srozumitelným jazykem a bohatý poznámkový aparát doplňuje případné chybějící souvislosti. Jako nejvýraznější slabina se může jevit toliko fakt, že jde o pouhý výběr, což je však dáno omezenými možnostmi autorského kolektivu. Navíc je třeba uznat, že jde o výběr poměrně pečlivý, zohledňující právě potřeby nejen právních historiků, ale právní obce jako celku. Tě se tak dostává možnosti seznamit se lépe s postupy řešení sporů a uvažováním klasických římských právníků. S ohledem na skutečnost, že s novým občanským zákoníkem došlo k návratu řady institutů, které mají své kořeny v římském právu, by mohly být jejich názory a myšlenky inspirativní i pro dnešní advokáty či soudce.

Pavel Salák jr.*

Piotr Fiedorczyk: Unifikacja i kodyfikacja prawa rodzinnego w Polsce (1945–1964). Białystok: Uniwersytet w Białymstoku, 2014, 811 s.

Problematice počátků sovětizace rodinného práva nebývá běžně věnována pozornost, *nota bene* historiky práva v rámci habilitačních prací. Proto je třeba uvítat rozsáhlé dílo *Piotra Fiedorczyka*, habilitovaného docenta Právnické fakulty Univerzity v Białymstoku. Jeho kniha zaměřená na vývoj především polského rodinného práva v letech 1945 až 1964, vycházející z obhájené kvalifikační práce, se dočkala pozitivních recenzí nejen v Polsku. Mám za to, že zaujme i českého či slovenského čtenáře, který se zajímá o rodinné právo v historickém kontextu, respektive o právní komparatistiku v její dynamice.

* JUDr. Pavel Salák jr., Ph.D., Právnická fakulta Masarykovy univerzity. E-mail: Pavel.Salak@law.muni.cz.